

Acties om spreken en luisteren te stimuleren

- Meester Wim organiseert elke maandagochtend een spreekkring. In plaats van zo veel mogelijk kinderen kort aan bod te laten komen, stelt hij elke week drie weekendreporters en drie interviewers aan. De reporters **mogen** achter een tv-scherm een verslagje geven van hun weekend. De interviewers krijgen als eerste de kans om een vraag te stellen aan de reporters. Nadien mogen ook de andere kinderen een vraag stellen als ze dat willen. Op deze manier krijgt elke reporter voldoende spreekruimte en geeft de meester de interviewers ook een concreet luisterdoel. Als leerkracht kan je hier ook zorgen voor ondersteuning door in interactie te gaan met de kinderen. Als iets niet duidelijk is kan je een verhelderende vraag stellen, als iets niet volledig is, kan je een open vraag stellen om meer te weten te komen... De spreekkring wordt zo een functioneel moment om aan de spreek- en luistervaardigheden van de kinderen te werken.

- Je kan tijdens heel veel lessen kleine interactiemomenten voorzien tussen de leerlingen onderling (in duo, in kleine groep... afhankelijk van de klasopstelling).
 - o Bij een les WO over de gewervelde dieren, kan je de kinderen eerst per twee of in kleine groepjes drie vragen laten opstellen over het onderwerp: wat willen ze zeker te weten komen? Ze gaan hierover in discussie én ze leren een goede vraag opstellen.
 - o Bij een lesje taal over samenstellingen kan je de leerlingen in duo of in kleine groep eerst zelf vijf samenstellingen laten bedenken en opschrijven. Ze gaan in interactie met elkaar en zullen ook met de leerstof bezig zijn (Is dat wel een samenstelling? Ja, want... Nee, want...).
 - o Bij een les wiskunde vraag je de leerlingen tevoren foto's mee te brengen van zichzelf als baby, peuter, kleuter, lager schoolkind. Vervolgens gaan ze aan de slag in duo's en vraag je hen om elkaars foto's te rangschikken van jong naar oud, van klein naar groot. Van daaruit breng je de wiskundeles aan over rangordes.
 - o Bij een les godsdienst vertelt de leerkracht een bijbels verhaal. Nadien geeft ze de leerlingen per groepje afbeeldingen die het verhaal ondersteunen. De leerlingen proberen in groep het verhaal na te vertellen op basis van de afbeeldingen.Veel van deze voorbeelden (bv. Vragen opstellen, woorden bedenken, navertellen...) kan je in heel wat verschillende lessen inzetten.

- Tijdens een wiskundeles laat je de leerlingen per twee zelf een eenvoudig bouwwerkje maken met blokjes. De leerlingen zitten tegenover elkaar en hebben elk een zakje met blokjes. De leerlingen zetten een map tussen hen in en beslissen onderling wie als eerste een bouwwerkje maakt.
 - o Leerling A maakt een bouwwerkje, leerling B wacht even af.
 - o Leerling A geeft nu mondelinge instructies aan leerling B, die het bouwwerk moet namaken.
 - o Leerling A gebruikt hierbij termen als (uiterst) links/rechts, voor, achter, X blokjes hoog/breed/diep...
 - o Leerling A mag tijdens de instructies niet kijken of wijzen naar wat leerling B doet.
 - o Wanneer leerling B klaar is met het bouwsel, mag leerling A even piepen (het spel is nog niet gedaan). Leerling A mag indien nodig nog drie extra aanwijzingen geven aan leerling B.

- Het scherm mag nu weg en de bouwsels worden vergeleken. Zijn ze hetzelfde? Hoe komt dat?

De leerlingen kunnen dit spel herhalen, maar dan wisselen de rollen om. Ook biedt dit spel heel wat differentiatiemogelijkheden (bv. Werken met kleuren, bouwsel spiegelen...)

- Tijdens groepswerk/hoekenwerk stel ik me als leerkracht op als gelijke bij het rondgaan in de klas. Ik probeer niet te beoordelen, maar te luisteren. Indien nodig stel ik een prikkelende open vraag, vraag ik om verheldering om zo het denkwerk verder te ondersteunen.
- Wanneer een leerling niet meteen kan antwoorden op een vraag, probeer ik niet meteen een andere leerling aan te duiden of zelf het antwoord te geven. Ik leer mezelf tot tien tellen om de leerling zo tijd te geven om eerst even na te denken, alvorens ik een actie onderneem.
- Ik pas de spreekopdrachten die ik doe in mijn klas aan volgens de kijkwijzer betekenisvolle taken. (Levensecht, doelgericht, aansluitend bij hun leefwereld...). Ik zorg er hierbij voor dat de spreektaken zoveel mogelijk een functioneel doel hebben. Bv. iets gaan vragen aan de directeur, een schat samen vinden, soep maken voor de parallelklas ...)
- Met het leerkrachtenteam ontwikkelen we uniforme spreek- en luisterwijzers die herkenbaar zijn voor de leerlingen en die meegroeien met hun mondelinge taalvaardigheid. Op die manier werken we samen aan een leerlijn spreken en luisteren.
- Ik zorg er steeds voor dat leerlingen spreekdrang en luisterhonger hebben tijdens groeps- of hoekenwerk. De opdrachten dwingen tot interactie en samenwerking zodat er informatie-uitwisselingsgesprekken ontstaan. Dit komt hun spreek-, luister- en woordenschatverwerving ten goede.
- In de spreekkring werk ik met verschillende tools om aan de leerlingen hun mondelinge taalvaardigheid te werken. Zo gebruik ik een spreekhandschoen voor de spreker. Kinderen die een vraag willen stellen aan de spreker steken twee vingers op ("V" van "vraag"). Kinderen die het woord willen overnemen steken één vinger op. De spreker bepaalt wie een vraag mag stellen of aan wie hij het woord (en de spreekhandschoen) geeft.
Variatie: in klassen waar dit moeilijker gaat, werk ik met vraagkaartjes. Ik geef enkele leerlingen een kaartje met een vraagwoordje op. Ze moeten een vraag stellen aan de spreker en nadien hun kaartje doorgeven aan een volgende leerling. Ze gaan zo gericht luisteren en leren goede, open vragen te stellen.
- Tijdens de spreekkring zet ik regelmatig een handpop in om taalzwakkere of anderstalige nieuwkomers meer spreekdurf te geven. Ze vertellen hun ervaringen en gevoelens makkelijker aan de spreekpop dan aan de klasgroep.

- Elke leerkracht in onze school werkt maandelijks minstens één functionele spreek- en luistertaak uit op het niveau van zijn/haar klas. Hiervoor gebruiken ze de kijkwijzer betekenisvolle taken.

Voorbeeld 6e leerjaar: De leerlingen van het 6e leerjaar krijgen van hun leerkracht de uitdagende opdracht zelf nieuwe sport- en spelactiviteiten te bedenken om met de andere leerlingen uit te voeren op de jaarlijkse sportdag. De leerlingen werken per vier een sport- en spelactiviteit uit. Elk groepje moet een activiteit voor een andere doelgroep ontwerpen (kleuters, 1^e lj, 2^e lj, 3^e lj, 4^e lj en 5^e lj). De leerlingen zullen op de sportdag zelf de activiteit mogen begeleiden en zullen dus ter plekke duidelijke instructies moeten geven aan hun doelgroep. Een week voor de sportdag krijgen de leerlingen de kans hun instructies uit te testen in hun eigen klas.

- Ik laat de leerlingen een thema van WO in groepjes zelf uitwerken. Elk groepje behandelt een ander stuk van het thema. De groepjes onderwijzen hun stof aan de klasgroep.
- Ik bewaak de spreekbeurten van mijn leerlingen goed. Zo vermijd ik dat beurtdiefjes steeds het woord overnemen van de stillere leerlingen of leerlingen die wat meer tijd nodig hebben om na te denken over wat ze willen zeggen/wat langer naar hun woorden moeten zoeken.
- De kinderen begeleiden beurteling bewegingstussendoortjes doorheen het jaar. Op die manier zetten ze hun spreekvaardigheid functioneel in en zijn ze gemotiveerd om te spreken.
- Wanneer je rond sprookjes werkt in de klas, is het leuk om nadien met de lln in gesprek te gaan over stereotypering, seksisme... dat voorkomt in het verhaal. Ik doe dit door te vragen hoe we het sprookje zouden kunnen moderniseren, wat zou er anders zijn als het sprookje in onze tijd plaatsvond? Nadien werken de lln hun eigen versie uit en mogen ze hun verhaal voorbrengen. Ter inspiratie een filmpje met een leuk voorbeeld: <http://www.bbc.com/news/av/magazine-38014161/100-women-jeanette-winterson-helps-children-rewrite-cinderella>
- Taken die ik niet betekenisvol vind of waarvan ik beter in een ander domein de doelen kan bereiken, durf ik te schrappen. Zo werk ik ook vaak bewust aan talige doelen in bijvoorbeeld de les WO of wiskunde.
- Eén mama of papa van de klas komt de nieuwe baby, broertje of zusje van de klasgenootjes straks voorstellen. Wat willen we allemaal over de baby te weten komen? Er wordt in het kringgesprek samen gebrainstormd over de vragen en die schrijft de juf/meester op verschillende grote stroken met ondersteunende tekeningen erbij. Vervolgens wordt gevraagd wie welke vraag straks wil stellen aan de mama of papa. Hierbij let de juf of meester er op dat ook de stillere kinderen de kans krijgen om een vraag/grote strook te krijgen. De stroken worden nog eens kort overlopen en daarna is het tijd voor het hoog bezoek. Elk kindje stelt één van de vragen, met hulp van de juf (wie stelt de volgende

vraag? Weet jij nog wat we wilden te weten komen? Kan jij het vertellen aan de mama/papa van..?)

Variatie: Idem voor andere thema's: sint, politie, directrice, oma/opa, een illustrator/schrijver van kinderboek ... op bezoek.

- Op maandag vervang ik het kringgesprek door een activiteit waarbij de kleuters een tekening mogen maken over het afgelopen weekend. Daarbij ga ik rond en schrijf ik een woordje uitleg bij de tekening.
- Aan het begin van een nieuw thema dat de kleuters hebben aangebracht bouwen we samen een woordenweb met tekeningen op. Ik laat de kleuters vertellen wat ze allemaal willen te weten komen en schrijf dit tijdens ons gesprek op een grote flap neer. Tekeningen werken hierbij als geheugensteun. Deze flap krijgt een zichtbare plaats in de klas en wordt er regelmatig terug bijgehaald wanneer we antwoorden op onze vragen hebben gevonden.
- Tijdens een onthaalmoment noteer en teken ik wat er wordt verteld. Is er een kans om met het vertelde aan de slag te gaan in de klas?
- Als de kleuters in de hoeken aan de slag gaan, maak ik tijd om mee te spelen met een groepje. Meespelen in de hoeken verrijkt het spel van de kleuters en hun taalvaardigheid.
- Eén kleuter is gespreksleider: hij beslist de volgorde van de vertellers. De verteller draagt een vertelketting. De andere kleuters hebben een vraagteken en uitroepteken. Na het verhaal van de verteller mogen zij reageren (uitroepteken) of een vraag stellen (vraagteken). Als een verhaal is afgehandeld, duidt de gespreksleider de volgende verteller aan.
- Richt een aantrekkelijke babbelhoek/babbelcafeetje voor de groeps- en individuele gesprekjes in. Er hangt een bordje met 'babbelhoek' en een symbool 'niet storen'. De kleuters kunnen voor deze activiteit kiezen, of je nodigt de kleuters zelf uit.
- Ik leg geregeld een oude gsm in mijn speelhoek, bvb de poppenkamer. Nog interessanter wordt het als deze echt werkt (en je hem af en toe eens laat rinkelen)!

Vbn. In de periode van de Sint kan de echte Sint misschien eens bellen om te horen hoe het gaat in de klas. Of de mama van Jules belt steeds uit nieuwsgierigheid...
Ik heb er sinds kort een telefoonboekje bij gelegd met echte telefoonnummers en picto's (bvb van de kleuters zelf, de zorgjuf, de directeur, de politie, brandweer,...). Deze vul ik aan na een uitstap of aansluitend bij een nieuw thema.
Ik neem af en toe ook eens de gsm vast en speel met de kleuters mee.

- Zet een fotokadertje in de poppenhoek met regelmatig een andere foto die de kleuters nieuwsgierig maakt.
Bvb. Een oude klasfoto van jezelf, een foto van het schoolfeest, een foto van een feest,...
- Laat kinderen met eenzelfde thuistaal samen spelen en nadien hun verhaal vertalen in het Nederlands (of vertellen wat ze gespeeld hebben).
- Laat de kleuters vrij tekenen. Laat hen nadien vertellen wat ze tekenden. Maak er samen met hen een verhaal van en bundel het samen tot een echt boek voor in de boekenhoek.
Tip: Je kan ook vertrekken vanuit een mindmap om de kleuters te inspireren en een verhaallijn op te bouwen. (*zie filmfragment Klasse op YouTube: 'mindmapping met kleuters'*)
- Leg stappenplannen in je hoeken. Speel met de kleuters mee, doe mee en nodig hen op die manier uit om aan de slag te gaan met de stappenplannen. (vb. stappenplan om een bouwwerk te maken, een recept te koken, de tafel te dekken ...)
- De leerkracht houdt tijdens groepswork/hoekenwork ook de taalzwakkere leerlingen in het oog. De LK betreft hen indien nodig bij de activiteit:
 - o X, wat denk jij hiervan?
 - o X, hoe zou jij dat oplossen?
 - o ...
- De leerkracht laat de leerling functioneel spreken in de turnles. In het begin van het jaar brengt de LK in kaart wie buitenschoolse sport beoefent. De LK laat deze LLN gericht eens een oefening van hun training voorbereiden, uitleggen en voordoen voor de klas. Iedereen doet mee. De LK gaat in gesprek (doorvragen, vragen om verduidelijking, doel van de oefening ...)
- De Leerkrachten stellen open vragen tijdens gesprekken met leerlingen en zorgen zo voor voldoende spreekruimte.
- Tijdens levensbeschouwing laat de LK de kinderen in groep het verhaal reconstrueren a.d.h.v. prenten of voorwerpen.